

Erkki Lyytikäinen

Ajanlaskun alun jälkeen, aaj.

Kielelliset kaavat ja muotit – kuten muutkin kaavat ja muotit – istuvat meidän kielenkäyttäjien päässä harvinaisen sitkeästi, vaikka ne selvästi olisivat virheellisiä tai turhanaikaisia. Havainnollistan tätä pienellä ajanlaskun ilmaistamiseen liittyvällä esimerkillä.

Länsimaisessa kulttuurissa Kristuksen syntymä on se merkkitapahtuma, johon ajan kulkua on tapana verrata. Menneisyyttä koskevassa kirjoittelussa, miksei puheessakin, ajankohdan määritteisiin liittyy ilmaus *ennen Kristusta*, lyhennettynä *eKr.*, tai *jälkeen Kristuksen*, lyhennettynä *jKr.* Viime vuosikymmenien kansainvälistymisen ja kulttuurien sekoittumisen paineissa on herätty huomaamaan, että yhteen uskontoon ja sen ilmiöihin sitoutuva ajanmääritys on monikulttuurisessa maailmassa sopimaton, jopa röyhkeä. Ajankulun laskentatapaa ei kuitenkaan ole muutettu, siihen viittaaminen on vain muutettu puolueettomamman kuuloiseksi: *ennen ajanlaskun alkua* ja *ajanlaskun alun jälkeen*. Ajanlaskun alku on toki edelleen tuo myyttinen tapahtuma, mutta uusi viittaus on hienovaraisempi.

En ole muistaakseni itse ennen tätä vuotta käyttänyt uutta viittaustapaa, mutta eräässä kirjoituksessani päätin siirtyä siihen. Koska en ollut aivan varma, miten ja montaako pistettä käyttäen lyhenteet merkitään, tarkistin asian Kielitoimiston ohjepankista. Siellä opastetaan näin: *aaa.* = *ennen ajan-*

laskun alkua, *jaa.* = *jälkeen ajanlaskun alun*. Lyhenteiden merkintä on siis vanhan merkintätavan mukainen.

Ilmaus *jälkeen ajanlaskun alun* on käsittääkseni virheellinen, lähes kielenvastainen. Sana *jälkeen* on postpositio, se sijoittuu aina genetiivitäydennyksensä jälkeen, ei sen eteen, se ei siis ole prepositio. On toki mahdollista, ymmärrettävääkin sanoa *jälkeen sateen*, mutta ei se ole luontevaa kieltä, siinä on jokin tyylivivahde. Runoudessa sitä näkee, iskelmärunoudessakin.

Ilmaus *jälkeen Kristuksen* on syntynyt vanhan kirjasuomen aikana ruotsin esikuvan *efter Kristus* mukaisesti. Ruotsin *efter* on aina prepositio, joten ruotsinkielinen sanonta on ihan korrekti. Tuohon aikaan ei ollut Kielitoimistoa eikä muutakaan kielenhuoltoelintä valvomassa suomen kielen etua, suomentajilla oli tärkeämpääkin tekemistä, termit lainattiin ruotsista sellaisinaan. Virheelinen *jälkeen Kristuksen* vakiintui kirjakieleen.

Vakiintunutta sanontaa ei tietenkään ollut järkevää ruveta korjailemaan sitten, kun suomen kielenhuolto oli täydessä toiminnassa. Totta puhuen hiukan ihmettelen, etteivät 1900-luvun alun oikeakielisyysmiehet puutuneet *jälkeen Kristuksen* -ilmaisun virheelisyyteen. Svetisismit eli ruotsinmukaisuudet olivat tuohon aikaan kielenhuollon erityinen silmätikku. Ehkä kuuminta intoa hillitsi aiheen jonkinasteinen sakraalisuus.

Kun termi joskus 1980-luvulla vaihdettiin, olisi ollut historiallinen tilaisuus saat-
taa se myös kielen kannalta korrektiin asuun.
Voisin kuvitella, että muutoksen alullepani-
joina ovat olleet historian ja muun mennei-
syyden tutkijat, jotka noita ajanmääritteitä
joutuvat eniten käyttämään. Heille on riit-
tänyt uskontopohjaisen viitteen neutraalis-
taminen, kieleen sopivuutta ei ole ajateltu.
Ehkäpä maallikko ei edes huomaa vuosisadat
käytössä olleessa sanajärjestyksessä mitään
vikaa. Kielenhuolto on sitten ottanut uuden
termin vastaan jo valmiiksi vakiintuneena.

Kielikello 4/1998 mainitsee aiheen
lyhyesti asiakkaiden kysymyksen pohjalta.
Lehti toteaa, että lyhenteet ovat *aaj.* ja *jaa.*
Piste. Kielenhuolto ei ole tuolloin eikä sen
koomminkaan kyseenalaistanut *jälkeen ajan-*
laskun alun -sanonnan sanajärjestystä.

Tähän on tultu. Inhimillinen kult-
tuuri muuttuu hitaasti, vanhan päälle raken-
taen. Kun polttomootorilla varustettu auto
syntyi, sen kori säilytti pitkään diligenssin
muodon. Se oli tuttu ja turvallinen. Samoin
näyttää käyneen ajanmääritekysymyksessä.
Sanat vaihtuvat, rakenteet pysyvät.

Olisi kuitenkin toivottavaa, että
Kielitoimisto tai peräti suomen kielen lau-
takunta tutkisi asiaa. Asia on pieni mutta sen
merkitys on suuri. Emmehän tiedä, kuinka
monta vuosituhatta joudumme tätä uutta
ajanmääritettä ja lyhennettä käyttämään.
Miksi sekoittaa aina uusien ja uusien suku-
polvien kielikorvaa?

Erkki Lyytikäinen
Kirjoittaja on eläkkeellä Helsingin yliopiston
suomen kielen laitoksen amanuenssin toi-
mesta. Puheenvuoro perustuu Kielikellossa
3/2016 ilmestyneeseen kirjoitukseen.